

ВСТУП

Пасха - велике свято радості, торжества благодаті, що освітлюють нашу буденність. У ранньому християнстві Пасхальний період у церковному році займав центральне місце. Віряни весело співали, що Ісус переміг смерть, і тим самим кожному з нас було подароване спасіння. Проте більшість християн сьогодні втратили відчуття таємниці Пасхального часу. Тому темою дипломної роботи є святкування Пасхи у літургійній традиції Української Греко-Католицької Церкви.

Можна перефразувати слова св. ап. Павла: «Коли Христос не воскрес, то марна проповідь наша, то марна й віра ваша» (1 Кор 15, 14) на тезу: якщо Церква сьогодні не буде більш поглиблено проповідувати Воскреслого Христа, то даремне її проповідування. Сьогодні віра в Христове Воскресіння є сильно розхитана та занедбана, поступово іде до занепаду. А така віра є вкрай необхідною, адже через Воскресіння нам дано не лише спасіння, але й перемога над усіма життєвими труднощами. Тому сьогодні потрібно докласти багато зусиль для того, щоб допомогти людям зрозуміти суть свята Воскресіння Христового. Для цього на проповіді в день самого свята Пасхи слід не обмежуватися лише побажаннями, а й передати живе та діяльне слово Христа, щоб відродити нашу Церкву, говорячи словами Верховного Апостола Петра, «до живої надії через Воскресіння Ісуса Христа з мертвих» (1 Пт 1,3). У цьому і полягає актуальність нашого дослідження: показати те, що дарує нам Воскреслий Христос.

Радість празника допомагає кожному християнинові доторкнутися до цієї події, особисто причинитися до її звершення - брати участь у святкуванні неділі, яка, за словами Святих Отців, є «малою пасхою». Неділю - восьмий день - оспівуємо вісьмома гласами (їх ще звуть Октоїх). Саме коло Октоїха у нашій традиції в своїй основі є пасхальним, бо від Великодня починається відлік нового творіння та його історії в щоденних подіях і взаєминах, у «творінні старому», смертному. Восьмий день - час присутності Христа між людьми - засвідчує нам, що цілий світ був спотворений гріхом, але тепер вже спасений кров'ю Спасителя. Зараз неділя свідчить, що грішний світ несе в собі надію на зміну: йому не буде властива минущість і смерть. Кінець світу розуміється як дар на завершення історії людства, який дарований кожній людині в часі Божественної Літургії, тоді коли зустрічаємо Господа у спільноті вірних, Божому Слові та Євхаристії.

Головною подією і центром святкування дня Господнього є Божественна Літургія. Тут зібрана уся спільнота, яка спочатку причащається Слова Божого через Євангеліє та Проповідь, а згодом приймає Тіло і Кров Христа. Від кожного Христос чекає відповідь на Своє слово, від чого залежить наша вічність та пізнання правди про Бога, себе самого та увесь навколишній світ. Це виникає через слухання Слова Божого, де людина пізнає свою ідентичність, зберігає Його у своєму серці та втілює практично у житті. Так людина вбачає ціль свого покликання. Новий Завіт навчає нас, що прийняття Божого Слова є відродженням (пор. Як 1, 18), очищенням (пор. Йо 15,3) й освяченням (пор. Йо 17, 17; 19) людини. У храмі Воно звернене завжди до кожної людини, цілої спільноти, та є «основою нашого церковного, парафіяльного, родинного, суспільного й особистого буття».

Об'єктом дослідження є з'ясування характерних особливостей святкування Воскресіння Христового на матеріалі богослужбових текстів, праць Отців Церкви та богословів. Метою праці є з'ясування основних аспектів вшанування празника Воскресіння Христового у літургійній практиці УГКЦ хронологічно - від початків християнства і до сьогодення.

Для досягнення поставленої мети слід виконати такі завдання, які конкретизують об'єкт дослідження:

- висвітлити фундаментальні підстави святкування Пасхи, її встановлення;
- зробити короткий аналіз богослужбових текстів, які ми маємо на пасхальних богослужіннях;
- дослідити практику святкування празника;
- зробити річний огляд святкування Великодня.

Для кращого розуміння праці ми розділили роботу на три розділи.

Перший розділ розглядає історію свята: зародження святкування Пасхи, розвиток нашого передпасхального посту. Також поглянемо на розвиток нічних чувань: виникнення богослужіння протягом історії, історичний розвиток. У другому розділі йтиме мова про сучасний стан святкування Пасхи, подамо короткий аналіз богослужбових текстів, проаналізуємо їхні головні теми. Особлива увага акцентуватиметься на висвітленні парафіяльної практики святкування Пасхи. У третьому розділі розглянуто типові проблеми, пов'язані зі святкуванням цього празника. Велика увага приділятиметься дослідженню святкування Пасхи в контексті живої парафії, з наголосом саме на святкування неділі.

Межі праці. За мету не ставиться ґрунтовне дослідження історії свята чи порівняння його з іншими традиціями. Безпосередньо розглядається лише традиція святкування Пасхи в УГКЦ.

Головним джерелом нашої праці, це звісно ж є Катехизм УГКЦ «Христос - наша Пасха» - основи віри в УГКЦ. Саме звідси ми черпатимемо головні принципи про свято Пасхи. Інші корисні джерела, що використовуватимуться у роботі, є також документи нашої Церкви: видання Богословського Відділу Патріаршої Курії Неділя - День Господній, богослужбові книги: Молитовник Прийдіте поклонімся, Молитвослов та Типик о. І. Дольницького.

Допоміжною літературою послужать праці Михаїла Скабаллановича, Толковий типикон, Івана Карабинова, Постная Тріодь, історическій обзорь ея плана, состава, редакцій и славянских переводовъ, Юліяна Катрія Пізнай свій обряд, Пастирське послання Блаженнішого Святослава до духовенства, монашества і мирян УГКЦ Жива парафія - місце зустрічі з живим Христом, а також інших українських та іноземних авторів.

Гострою проблемою є брак літератури саме наших авторів, а якщо ж і є, то недостатньо розкрито досліджуване питання.

Тема святкування свята Пасхи в традиції УГКЦ не є вичерпно розкритою. Однак вона допоможе душпастирям та вірним заглибитися в сенс святкування Христового Воскресіння. Крім того, вона може стати поштовхом для майбутніх наукових досліджень семінаристів.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи нашу дипломну працю, хотілося б зазначити те, що Христове Воскресіння

стало прообразом воскресіння кожного із нас. Христос, прийнявши смерть, визволив нас із «врат смерті» та «перевів до життя». Тому кожен мав би правильно розуміти сенс цього свята.

Отже, розпочинаючи дослідження, ми поставили собі за мету дослідити особливості святкування Пасхи в історії УГКЦ, вияснити справжній сенс свята Христового Воскресіння на основі літургійно-богословських текстів, якими молимося у Пасхальних богослужіннях. Для кращого та більш повного висвітлення нашої думки працю було поділено на три розділи.

У першому розділі розглянуто історичну частину формування свята Пасхи від апостольських часів, його поширення на інші традиції, з'ясували спосіб святкування Пасхи у часи апостолів та їхніх наступників у I ст. У II ст. святкування не діли як дня, в який Воскрес Христос, уже витісняє суботу, яка до цього була центром святкування у євреїв (див. Вих 35, 1-3). Це дає початок новій традиції святкування. Також проведено короткий аналіз від зародження свята, показано розвиток нічного богослужіння напередодні свята Пасхи. У давнину практика таких молитов поєднувалася із хрещенням оглашених, чого уже немає у наш час. Цю аналогію ми провели на основі вчення Отців Церкви та коментарів богословів, які до нас дійшли через передання, а також опрацювавши твори інших авторів.

Другий розділ - це своєрідний практичний елемент. У ньому на основі текстів Пасхального богослужіння проведено короткий аналіз пісень канону із текстами Старого Завіту. Це дозволило показати глибину змісту, якою володіють святкові тексти. Вони несуть нам радість Воскресіння, дозволяючи взяти участь у цьому радісному моменті спасіння, яке дароване Христом і оспіване у пасхальному гімноспіві. Окрім самого Пасхального Канону, увагу також приділено іншим воскресним гимнам, зокрема світильному, де проводиться аналогія між спасінням Адама, що стає прообразом нашого спасіння. Розглянули також стихири Пасхи, на яких в давнину відбувався поцілунок миру. Розглянуто стан збереження традицій у сучасному стані.

У наступному пункті праці ми сконцентрували свою увагу на спосіб святкування Пасхи у нашій традиції. Дослідивши різні практики, які існують у святкуванні та підготовці до цього величного свята, зосередивши увагу на Великому пості, ми поступово підійшли до самого свята Воскресіння. На основі Типика о. Ісидора Дольницького подано структуру утрені, яка звершується у цей день. На завершення проведено аналогію між богослужіннями Пасхи у нашій Церкві. За основу ми взяли два храми, а саме: Патріарший Собор Воскресіння Христового у м. Києві як центрального храму УГКЦ та Катедральний собор храму Пресвятої Трійці м. Дрогобича, Самбірсько-Дрогобицької єпархії УГКЦ. З'ясовано спільні та відмінні риси у звершені Пасхального богослужіння.

Наступний і останній розділ став для нас повчальним. Тут відбилося прагнення конкретніше наголосити на Катехизі, яку покликані звершувати священнослужителі для вірних, щоб допомогти ближче запізнатися із празником Пасхи. Також ми згадали про особливі традиції святкування Великодня, розкрили зміст свята на богословському підґрунті. Вдалося з'ясувати сенс святкування у проповідуванні Воскреслого Христа, елемент присутності Ісуса в Євхаристії та символіку ікони Христового Воскресіння, де саме описується образ нашого Воскресіння. Звернули увагу на проблему коліноприклонення від свята Воскресіння до свята П'ятидесятниці.

В останньому пункті нашої праці ми звернули увагу на святкування Пасхи з огляду на документ нашої Церкви Жива парафія - місце зустрічі із живим Христом. За мету

ставилось показати важливу роль Пасхи, пояснити суть святкування неділі, котра, за думкою Святих Отців, є «малою пасхою» та пригадує нам про подію Христового Воскресіння. Ми побачили, що в історії вшанування неділі та інших великих свят впродовж церковного року відбулися зміни у способі святкування.

У способі відзначення неділі виділено два етапи. У першому наголошується на важливості участі у Божественній Літургії: Церква ще у первісні часи постановила обов'язкову присутність на Службі. Про це йдеться в постановах Соборів у Сардиці та Труллі, а також у Декреті про Східні Католицькі Церкви, який був затверджений на Другому Ватиканському Соборі. Другий момент вшанування неділі: звільнення від будь-якої праці. Не можна було робити важкої праці, пам'ятаючи, що це день відпочинку. Звідси впливає, що християнин, святкуючи неділю, видимо свідчить про свою віру, яка, за словами ап. Якова, «без діл є мертвою» (Як 2, 26). Церква, у свою чергу, своїм діяльним словом має дати кожному утвердження у його вірі, більш поглиблено проповідувати Воскреслого Христа.

Для дослідження ми використали такі джерела: Катехизм УГКЦ Христос - наша Пасха - основа віри в УГКЦ (звідси ми черпали головні принципи про свято Пасхи), документи нашої Церкви: видання Богословського Відділу Патріаршої Курії Неділя - День Господній, богослужбові книги: Молитовник Прийдіте поклонімся, Молитвослов, з яких ми описували стихирі, Типик о. І. Дольницького як основний устав Української Греко-Католицької Церкви та багато інших українських та іноземних авторів

Хотілося б зазначити те, що найбільша проблема, на яку ми натрапили у процесі написання роботи, є відсутність необхідної літератури. Однак маємо надію, що наша праця є невеликим внеском до розгляду проблеми святкування Пасхи у нашій літургійній традиції та потребує об'ємнішого дослідження.